

Jóannes Rasmussen

29/2-1912 — 5/1-1992

Jóannes Rasmussen var sum kletturin. Eingin kundi renna hann um koll. Likamliga og andaliga var hann sterkur sum fáur. Men eisini tann harðasti kletturin máast. Hóast sterkur so hevði Jóannes verið eitt sindur móður ta allar seinastu tíðina, men tað var ein skelkur, at hann sunnumorgunin 5. januar bráðliga andaðist.

At Jóannes vaks upp á Háskúlanum hevði avgerandi ávirkan á hansara liv. Tað vóru tvey evni, sum høvdu hansara áhuga: náttúrufrøðin og føroyska málið. Føðrin, Rasmus, sum var plantuførðingur, var eisini sera kærur innan jarðfrøði og skrivaði fleiri greinir um hetta evnið, og jarðfrøðin var so tað, ið Jóannes valdi sum yrki. Men stríðið fyri móðurmálinum stóð hjarta hansara eins nær og jarðfrøðin. Á háskúlanum gingu ungdomar úr øllum landinum, sjálvt frá teimum fjar-skotnastu plássunum í Føroyum komu ung at ganga á háskúla. Frá hesum ungu fólkinum hevur Jóannes hoyrt bygdamál úr øllum Føroyum og hetta má vera grundin til, at hann kundi so mong sjáldsom orð, sum als ikki verða nýtt longur. Tá vit tosaðu um onkran tekst, ið skuldi skrivast, so kundi hann koma fram við onkrum tilikum orði, eg ongantíð hevði hoyrt áður og segði bara »kennir tú ikki hatta, tað er heilt vanligt orð«.

Tey 5 árin, Jóannes arbeiðið sum skrivstovumaður á Skipafelagnum komu honum væl við seinni, hevur hann sagt. Hann lærði alt um skrivstovuvald og fýrisiting. Tað var honum so avgerandi, at alt, eisini tað formliga, skuldi vera í ordan.

Hann gekk ein vetur á Askov háskúla, sama háskúla, sum pápi hansara hevði gingið á 1896–98 og so gekk leiðin til Keypmannahavnar, har hann eftir lokið studentsprógv fór at lesa jarðfrøði.

Tá hann varð liðugur, fór hann so skjótt sum til bar — í 1951 — heim aftur til Føroya. Hann

fór nú av álvara undir stóra verk sitt: at gera eitt nágreiniligt, jarðfrøðiligt kort yvir Føroyar. Arbeiðið var so smátt byrjað frammanundan saman við góða vininum Arne Noe-Nygaard, professara, sum doyði í fjør. Hann gjørdi sera neyvar kanningar av tí fasta tilfarinum, sum Føroyar eru gjørdar av. Ynski hansara var at kunna gera ein fullkomnan tvørskurð upp gjøgnum alla fláaskipanina, frá tí elsta, sum er Suðuroyggin upp til tað yngsta, sum er Norðuroyggiar. Av tí at Suðuroyggin lá so langt burtur frá hinum størri oyggjunum, var tað ein trupulleiki at fáa samband teirra millum. Jóannes fann loysnina: hann nýtti kolalindirnar í Suðuroy, Mykinesi, Tindhólmi og Vágum til at knýta Suðuroynna saman við hinum oyggjunum og so bar til at seta allar oyggjarnar saman jarðfrøðiliga.

Saman við Jóannesi var næstan alla tíðina Andrias Højgaard, sáli, sum tá las jarðfrøði í Keypmannahavn. Sjálvur kom eg uppi í 1955, meðan eg gekk í studentaskúla í Havn. Vit triggir fylgdust síðan hvørt einasta summar, saman við skiftandi donskum og føroyskum lesandi. Hinir føroysku studentarnir vóru Rolf Guttesen, Sólbjørn Jacobsen og Michael Matras. Hesi árin frá 1955 til uml. 1964 standa fyrri mæst sum tey stuttligastu, mest áhugaverdu og læruriku í mínum livi. Jóannes var so vitugur, vitandi og fullur av tonkum og hugskotum og hann var gávumildur, tá galt um at geva vitan frá sær. Arbeiðið at fylgja ávisum homrum oyggj úr oyggj var drúgt og stundum trupult, men hetta strævnar arbeiðið fekk ein enda og í 1969 kom so kortið út í stóðini 1:50.000 saman við tekstbendi, ið gjølliga greiddi frá øllum víðurskiptum Føroya jarðfrøði víðvíkjandi.

Í fimti-árunum var stórus áhugi fyrri at seta rættuliga kolavinnu á gongd. Spurningurin

var, hvussu nógv kol var til. Eldri tøl vóru sera ymisk, tey elstu sögdu uml. 14 mill. tons, nøkur yngri 150 mill. tons og uppfatur aðrar metingar lógu um 50 tons. Jóannes fór undir eina nágreiniliga kanning av hesum spurningi og m.a. læt hann seg lesa niður í bergið á fleiri stöðum vestantil á Suðuroynni fyrri at máta tjúkdina á kolalindunum. Hann staðfesti, at tann at-komiliga kolanøgðin er uml. 12 mill. tons. Hetta var mett at vera ov lítið til at stór kolavinna kundi setast á gongd.

Í 1955 varð Føroya Náttúrgrípasavn sett á stovn av einum samdum lögtingi. Hetta var verk Jóannesar. Grundarlagið undir framsýningunum var stóra fuglasavn, ið sum Petur og sonurin Niels á Botni høvdu

gjørt, plantusavnið hjá Rasmus Rasmussen og grót og steinsløg, sum Jóannes sjálvur hevði savnað. Jóannes varð sjálvandi leiðari av savninum og hann sat einsamallur visindamaður til 1980, tá hann segði hetta starvið frá sær.

Tá jarðfrøðiliga kortið var liðugt, fór Jóannes undir eina aðra stóra uppgávu. Hann vildi kortleggja havbotnin kring Føroyar. Fyrst kom eitt kort yvir havbotnin út á 100 metra dýpi og í 1977 kortið, ið visti botnin út á 200 metra dýpi. Endamálið var at skapa eitt grundarlag undir komandi jarðfrøðiligum rannsóknunum á og undir havbotninum. Um tað mundið var áhugin fyrri at kanna hesi víðurskipti enn á byrjunarstigi. Danmarks geologiske

Undersøgelse setti ein mann burturav at gera seismiskar kanningar og seinni hevur hetta vundið upp á seg. Jóannes fekk eisini savnað eina rúgvu av leysum steinum upp av botninum. Steinarnir vóruð kannaðir og greindir skrivaðar um, hvat teir kundu siga um isgongd og tilíkt, sum eg ikki skal fara út í æsir við her.

Víðurskiptini undir seinastu istíð uppi á landi hevði eisini áhuga Jóannesar og saman við Gunni Jørgensen ferðaðist hann kring oyggjarnar fyrri at kanna istíðarfyrirbrigdi og í Fróðskaparriti lögdu tey bæði fram eitt kort, ið sýndi, hvussu isurin hevði gingið á teimum ymsu stöðunum í Føroyum.

Í 1980 og 81 var Jóannes aftur í gongd við stórum tiltaki. Hesa ferð við dýpdarboringunum í Vestmanna í 1980 og í Lopra í 1981. Í Vestmanna komu teir 660 m niður og m.a. funnu teir har kolalindina úr Suðuroy aftur, hóast hon var sera tunn á tí staðnum. Boringin í Lopra gekk nógv longur niður. Jóannes vónaði at koma niður um basaltfláirnar, so greiði kundi fáast á, hvat okkara undirlendi er. Teir komu meira enn 2 km niður, 2178 m, men tilfarið var alla tíðina basalt, so spurningurin, hvat er undir basaltinum er enn ósvaraður. Úr boriholinum kom nakað av gassi upp og gav sostatt eina ábending um, at gass og olja var við Føroyar. Sum altið, tá Jóannes hevði gjørt eina rannsókn, syrgdi hann fyrri, at arbeiðið varð gjørt liðugt og eitt arbeiði var ikki liðugt fyrr enn frágreiðing var skrivað og almannakunnigjörð. Hann og Arne Noe-Nygaard útgávu eina bók um hesar boringar har ymiskir serførðingar skrivaðu hvør um sitt evni. Jóannes plagdi altið at siga, at um ein granskari ikki skrivur og greiðir frá sínum arbeiði, er tað einki vert. Sjálvur skrivaði hann nógv, fleiri bókur og ein hóp av greinum.

Um Jóannesar leiklut,

tá Fróðskaparfelagið og seinni Fróðskaparsetrið vórðu stovnað hevur Jóan Pauli Joensen greitt væl frá í minningargrein og skal eg tí ikki nema við tað.

Verja av føroysku náttúruni var eitt hjartamál hjá Jóannesi. Hann sat leingi í Yvirfríðingarnevndini, frá tí, hon var stovnað í 1971 til hann legði frá sær vegna aldur. Hetta var og er eitt rættuliga ótakssamt arbeiði, tí fríðingarmyndugleikarnir verða av mongum roknaðir sum ein kleppur, ið bert forðar fyrri vinnuligum framferðum her á landi. At náttúrufríðing er arbeiði fyrri framtíðina og fyrri eftirkomarar okkara, eru tað óalsamt fleiri sum duga at skilja.

Politiskt vildi Jóannes ikki setast í bás og hvørjum flokki ella flokkum hann atkvøddi fyrri, veit eg ikki, men stevnumiðað frá jóladundinum í 1888 »at føroyingar skulu ganga fram í øllum lutum« gjørdi hann til sitt mál og hann virkaði so dyggiliga fyrri hesum, sum fáur annar.

Sum nevnt stovnaði Jóannes Føroya Náttúrgrípasavn í 1955 og hann var til tað seinasta virkin á stovninum. Hann var til arbeiðis hvønn einasta dag og fylgdi við í øllum, ið fyrirfór á savninum og hann segði til, um okkurt var, honum ikki dámdi. Men fyrst og fremst var hann ráðgevin, ein altið kundi fara til og leita sær góð ráð frá, umframt mangt prátið um jarðfrøðiliga ella onnur evni. Hann giftist í 1942 við Ingeborg og tey fingi 5 børn.

Persónliga havi eg ómetaliga nógv at takka Jóannesi fyrri: vegleiðing, góð ráð og dyggan stuðul, tá á stóð og mangar hugnaligar og skemtiligar lótur. Eg og vit øll á Náttúrgrípasavninum fara at sakna Jóannes, henda sjáldsma mannin, sum var so gávurikur. Hann gróv ikki talentirnar niður, men læt tær arbeiða.

Hann verður mintur við virðing og takksemi.

Jóannes Jóhansen